

**Faculty of International Relations
Working Papers**

10/2011

**Historie a perspektivy rozvoje
spolupráce mezi ČR a Irákem**

Ahmed Khalid

Volume V

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Název: Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání: Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3, IČO: 61 38 43 99
E 17794
Evidenční číslo MK ČR: 1802-6591
ISSN tištěné verze: 1802-6583
ISSN on-line verze: 978-80-245-1858-9
ISBN tištěné verze: Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc.
Vedoucí projektu: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3
+420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Studie procházejí recenzním řízením.

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)
Vysoká škola ekonomická v Praze
Olga Hasprová
Technická univerzita v Liberci
Zuzana Lehmannová
Vysoká škola ekonomická v Praze
Marcela Palíšková
Nakladatelství C. H. Beck

Václav Petříček
Vysoká škola ekonomická v Praze
Judita Štouračová
Vysoká škola mezinárodních
a veřejných vztahů, Praha
Dana Zadražilová
Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod
Adelphi university, New York, USA
Peter Bugge
Aarhus University, Aarhus, Dánsko
Petr Cimler
Vysoká škola ekonomická v Praze
Peter Čajka
Univerzita Mateja Bela, Banská
Bystrica, Slovensko
Zbyněk Dubský
Vysoká škola ekonomická v Praze
Ladislav Kabát
Bratislavská vysoká škola práva
Emílie Kalínská
Vysoká škola ekonomická v Praze
Eva Karpová
Vysoká škola ekonomická v Praze
Václav Kašpar
Vysoká škola ekonomická v Praze
Jaroslav Kundera
Uniwersytet Wroclawski, Wroclaw,
Polsko
Larissa Kuzmitcheva
Státní univerzita Jaroslav, Rusko

Lubor Lacina
Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno
Cristian Morosan
Cameron School of Business
Václava Pánková
Vysoká škola ekonomická v Praze
Lenka Pražská
emeritní profesor
Lenka Rovná
Univerzita Karlova v Praze
Mikuláš Sabo
Ekonomická Univerzita
v Bratislave, Slovensko
Naděžda Šišková
Univerzita Palackého v Olomouci
Peter Terem
Univerzita Mateja Bela, Banská
Bystrica, Slovensko
Milan Vošta
Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Marie Popovová
Vysoká škola ekonomická v Praze

Historie a perspektivy rozvoje spolupráce mezi ČR a Irákem

Ahmed Khalid (ahmedkhalid1966@yahoo.com)

Abstrakt:

Článek řeší v současnosti často diskutované téma, a sice jakým způsobem prohloubit a zefektivnit jak hospodářskou, tak politickou spolupráci České republiky s nově se formující společností v Irácké republice. I přes dlouhou tradici společných vztahů nepatří v současnosti Česká republika mezi zásadní hráče na poli rozvoje Iráku, má však svůj potenciál se prosadit v dílčích aspektech transformace irácké společnosti jako je zemědělství a životní prostředí, energetika, doprava, ale též aktivní poradenství na poli institucionální přeměny země, jako jsou vládní a regionální instituce, lidská práva aj. Jakousi spojující linku v tomto úsilí lze spatřovat v tzv. zahraniční rozvojové spolupráci, kdy lze velice dobře navázat na onu dlouhou tradici česko-, resp. československo-iráckých vztahů.

Klíčová slova: mezinárodní vztahy, rozvojová spolupráce, zahraniční obchod, dynamické kategorie rozvoje, Irák, Evropské unie.

History and Perspectives for Development Cooperation between Czech Republic and Iraq

Ahmed Khalid (ahmedkhalid1966@yahoo.com)

Summary

The article addresses the often debated issue today, namely how to consolidate and increase the efficiency for both the economic and political cooperation between the Czech Republic and the newly formed society in the Republic of Iraq. Despite the long tradition of joint relation between the two countries, Czech Republic is not an essential player in the process of development in Iraq, but it has its potential to thrive in partial aspects of the transformation of Iraqi society such as agriculture and the environment, energy, transport, but also can be active in the field of consulting in term of institutional transmission of the country such as government and regional institutions, human rights. Etc. as a type of connecting links in this effort can be seen in the international development cooperation, which may very well continue the long tradition of Czech-even, Czechoslovakian-Iraqi relations.

Keywords: International relations, development cooperation, foreign trade, dynamic development, Iraq, European Union.

JEL: O1, F1, F5

Obsah

Úvod.....	7
1. Obchodní výměna mezi ČR a Irákem	7
2. Zhodnocení možností obchodní a ekonomická spolupráce mezi Českou republikou a Irákem.....	8
3. Vývoj dohod a obratu zahraničního obchodu mezi Českou republikou a Irákem.....	11
3.1 Exportní možnosti České republiky v Iráku.....	12
3.2 Vzájemná výměna v oblasti služeb	14
4. Rozvojová a humanitární pomoc jako prostředek k hospodářské a politické spolupráci České republiky a Iráku.....	14
4.1 Dopad rozvojové spolupráce ČR na kulturní a politický vývoj Iráku	15
4.2 Nevládní organizace v rozvojové spolupráci.....	17
5. Evropská Unie a Irák	17
Závěr	17
Seznam literatury.....	20

Úvod

Počátky vzájemných vztahů mezi Českou republikou (tehdejším Československem) a Irákem spadají do šedesátých let minulého století.¹ V této době vyhlásil Irák svou nezávislost na Velké Británii. Lze ho charakterizovat jako zemi bohatou na přírodní zdroje (především pak ropu a zemní plyn), s vynikající strategickou polohou v povodí Eufratu a Tigridu, která je vklíněna mezi Turecko, Írán a Saúdskou Arábii. Vyznačuje se relativně vzdělanou populací mající velký respekt ke své bohaté historii. Irák se v současnosti otevírá světové ekonomice a mezinárodním tokům kapitálu, které mají o tuto nově vzniklou zemi zcela zřejmý zájem. Během předcházejících tří dekád se země těšila z dostatečného přílivu kapitálu a to jak formou přímých zahraničních investic (ropný průmysl), tak i formou přímé zahraniční pomoci (zemědělství, kultura a školství). Česká republika se přitom zapojila jak v investiční činnosti, tak i v oblasti zahraniční spolupráce. Vpád Iráku do Kuvajtu v srpnu 1990 znamenal konec zahraniční spolupráce na dlouhých třináct let. Teprve po pádu režimu Saddáma Husajna v roce 2003 se ČR opět zapojila do mezinárodního úsilí o rozvoj této země. Ještě v letech 2004 a 2005 byl Irák hlavním příjemcem zahraniční rozvojové spolupráce ČR, od této doby však objem pomoci i spektrum rozvojových aktivit stagnuje (MZV ČR 2010).

1. Obchodní výměna mezi ČR a Irákem

Celkově lze říci, že rozvojová pomoc ČR Iráku jde ruku v ruce s investiční činností a podporou zahraničního obchodu. Rozvojová pomoc, která byla v letech 2003–2009 do Iráku poskytnuta činila 546 mil. Kč, obrat zahraničního obchodu dosáhl za stejné období 330 mil. Kč. Značná část rozvojových aktivit přímo souvisí se současnou bezpečnostní, politickou, hospodářskou a ekologickou situací Iráku. Pomineme-li humanitární pomoc,² která je jen okrajově zmíněna, největší část prostředků plynula v posledním období do infrastruktury, odstraňování následků konfliktu, úpravy vody či do vzdělání iráckých odborníků a studentů (BusinessInfo.cz 2011). Dlouholeté tradice vzájemné spolupráce mezi Českou republikou a Irákem poskytují dosti široký prostor pro aktivní roli Zahraniční rozvojové spolupráce ČR při obnově této země. Úspěšně implementované rozvojové prostředky nejenže přispějí k rozvoji Iráku, ale umožní zachovat i zvýšit prestiž ČR do budoucna a vytvořit tak dobrý

¹ Československo uznalo 16. července 1958 samostatnost Irácké republiky jako jedna z prvních zemí na světě vůbec. O několik měsíců později proběhlo oficiální navázání diplomatických styků.

² Humanitární pomoc ČR Iráku má jak z hlediska kvantity, tak i kvality zásadní dopad na obnovu země. Jedná se stavbu a podporu provozu nemocnic a škol, včasné reakce na vypuknutí různých epidemií, důležitá je i angažovanost ČR při nápravě škod na kulturním dědictví Iráku, které za poslední dvě dekády velmi utrpělo.

základ pro ekonomicky založené vztahy, tj. investiční činnost a zahraniční obchod. Dobrým signálem ze strany Iráku je skutečnost, že dokázal využít svou strategickou polohu a nerostné bohatství a vytvořil rozvojový fond, ze kterého může aktivně nejen spolufinancovat, ale dokonce se i podílet na implementaci rozvojových projektů v zemi.³ Irák má však kromě nerostných surovin také dostatečný potenciál vodních zdrojů a kvalitní půdy, což je bohatství, které může zajistit nejen potravinovou soběstačnost pro místní populaci, ale vytvořit též odpovídající podmínky pro podporu zemědělství a s ním spojených průmyslových odvětví.

Zde se opět skrývá možnost pro českou rozvojovou spolupráci v oblasti dodávek zemědělských technologií (traktory a jiné zemědělské mechanizace, energetických zařízení, know-how na využití obnovitelných zdrojů energie apod.), tak i pro implementování zemědělských projektů. K tomu, aby však ČR mohla hrát odpovídající roli při obnově země a ekonomicky z této kvalitativní změny i profitovat, musí být schopna aktivně působit jak v provinciích nejchudších, na zahraniční spolupráci a humanitární pomoc odkázaných, tak i v těch krajích, které díky těžbě nerostných surovin (zejména ropy a zemního plynu) budou hrát v ekonomickém rozvoji v budoucnosti hlavní slovo (BusinessInfo.cz 2011).

2. Zhodnocení možností obchodní a ekonomická spolupráce mezi Českou republikou a Irákem

Obchodní a ekonomická spolupráce mezi bývalým Československem a Irákem má dlouholetou tradici, která bezesporu dosáhla svého vrcholu během sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Nicméně i dnes, dvacet let od vpádu Iráku do Kuvajtu a přerušení vzájemné spolupráce v ekonomické oblasti, mají České výrobky nadále velmi dobrý zvuk. I díky tomu se českým subjektům daří navazovat na tehdejší spolupráci a s úspěchem pronikat i na současný irácký trh. Daří se to i s ohledem na zaměření ekonomiky země, která se orientuje na ropný průmysl. Některé české společnosti se účastnily na rekonstrukci petrochemického průmyslu, jako např. UNIS, Prokop Engineering, Technoexport a Chemoprojekt. Byla mezi nimi i Sigmainvest, tradiční dodavatel čerpadel a čistících stanic, který si za dobu svého působení vybudoval velmi dobrou pověst, když se mu podařilo uspět v soutěži o místní zakázku. Tím také navázal na úspěchy z minulosti při dodávkách čerpadel do Iráku. České firmy nicméně vstupují do všech oblastí ekonomické spolupráce a současný export z České republiky do Iráku má tak velkou šanci na

³ Irácký parlament například v roce 2010 schválil přidělení pěti procent z příjmů z hraničních přechodů všem pohraničním krajům. Ten se také rozhodl vyčlenit z každého vytěženého barelu nafty či za každých 115 m³ jeden dolar krajům, kde se nafta těží, což je především v okolí Basry.

kvantitativní nárůst. Za zlomové období lze považovat rok 2009, kdy došlo k výraznému zvýšení obrátu zahraničního obchodu mezi Irákem a Českou republikou. I přes tento zásadní úspěch lze stále nalézt volná místa jak v ekonomické tak i rozvojové spolupráci, nejlépe v prospěšné kombinaci obou forem. Jednou z možností je prohloubit spolupráci v oblasti výstavby elektrárenské a energetické infrastruktury, což v období socialistického Československa patřilo k tradičním oblastem spolupráce s rozvojovými zeměmi, zvláště pak s ropnou ekonomikou Iráku. Bohužel, do dnešních dnů Česká republika s návratem na tento perspektivní trh neuspěla. Přitom je zde stále množství projektů, na nichž by české podniky mohly participovat a prokázat tak své kvality⁴, zvláště když řada příležitostí se nabízí v oblasti tradičního zaměření české ekonomiky, tj. např. ve strojírenském vybavení pro rafinérský a energetický průmysl. Celkově lze konstatovat, že od roku 2009 se České republice podařilo navázat kontakty na ministerské úrovni a české firmy se tak mohly úspěšně zapojit do obnovy infrastruktury i ekonomiky země jako například do výše zmíněné výstavby přehrad či zefektivnění distribuční elektrické sítě. Daleko důležitější však je skutečnost, že se čeští odborníci etablovali i jako zahraniční poradci, což byl příklad mladoboleslavské automobilky Škoda, která má v Iráku dobrý zvuk (MZV ČR 2010, BusinessInfo.cz 2011).

S ohledem na tíživou situaci iráckého zemědělství zní velice dobře zpráva, že se pro Českou republiku začaly rýsovat příležitosti na dodávky zemědělské mechanizace, a to i přes silnou konkurenci sousedních zemí, jakou jsou Turecko či Írán. Nejlépe si v tomto směru vedl český výrobce traktorů značky Zetor, který je na iráckém trhu známý pod označením Antar⁵ (BusinessInfo.cz 2011).

Nadále však zůstávají velké rezervy pro investice českých firem do oblasti vodohospodářství, chemického či potravinářského průmyslu, nebo v oblasti poradenství pro irácké zemědělství vůbec. V oblasti zemědělství a přírodních zdrojů mohou české firmy participovat také na geologickém průzkumu, čištění a úprav pitné vody a podobně. Tato ekonomická spolupráce bude mít pozitivní efekt nejen pro české podnikatelské subjekty a zvýšení prestiže České republiky v Iráku, ale též prakticky přispěje ke snižování chudoby a strádání irácké populace. Z čistě ekonomického hlediska je nutné irácký trh vnímat jako poměrně velký, avšak kupní síla obyvatelstva je v důsledku vysoké

⁴ Pouze v severních oblastech, v regionu tzv. iráckého Kurdistanu, kde je situace stabilnější z bezpečnostního hlediska, se české firmy prosazují. Společnost EGEM se například podílí na obnově elektrické distribuční sítě. Společnost CREA pro změnu úspěšně spolupracuje na obnově přehrad a hydroelektráren, společnost CZ CORP se účastní výstavby důležité přehrady Delga v Kurdistanu a konzultuje s iráckými železnicemi spolupráci při výstavbě spojení Bagdád – Mosul a Mosul – Zakho.

⁵ Traktory Antar/Zetor jsou rozšířeny po celém území Iráku. Dovoz traktorů z České republiky by mohl být v budoucnu vystřídán výrobou přímo na iráckém území, jelikož se obnovuje provoz montážní linky SCMI Iskanderia.

nezaměstnanosti a také nízkých mezd velmi nízká. Z tohoto důvodu roste dovoz výrobků z asijských zemí, který zcela uspokojuje místní poptávku skrze nabídku levných, byť méně kvalitních výrobků. Ekonomická obnova iráckého hospodářství pomohla vytvořit početnější majetnou vrstvu středních a větších podnikatelů, která stimulovala růst poptávky i po kvalitnějším zboží a byla ochotna za něj i zaplatit odpovídající cenu.

Navýšení vývozu zboží z evropského prostoru do Iráku patří mezi preferované zájmy Evropské unie. Česká republika, která v současnosti vyváží přes osmdesát procent svých výrobků do evropských zemí, má v současnosti všechny předpoklady stát se významným exportérem do této blízkovýchodní země a tím rozšířit více její portfolio zahraničního obchodu. I z tohoto důvodu podnikl v říjnu roku 2009 návštěvu Iráku také ministr průmyslu a obchodu České republiky, přičemž součástí jeho doprovodu byli i přední představitelé českého průmyslu. Ještě do konce roku navazovala na ministrovu cestu oficiální návštěva místopředsedy vlády a ministra zahraničí, který také zdůraznil podporu českému exportu. Předseda vlády České republiky Petr Nečas v květnu 2011 zahájil návštěvu v Iráku. V čele široké delegace čítající i ministra průmyslu a obchodu Martina Kocourka, ministra obrany Alexandra Vondru, náměstka ministra zahraničních věcí Tomáše Duba, zástupce Svazu průmyslu a dopravy, Českou exportní banku a několik desítek českých firem, jednali v Bagdádu o možnostech a konkrétních plánech, jak posílit spolupráci mezi oběma zeměmi. Skutečnost, že právě Irák se stal cílem vůbec první mimoevropské zahraniční cesty Petra Nečase od jeho nástupu do funkce předsedy české vlády, potvrzuje, že transformace a rekonstrukce Iráku je v očích české vlády nejen výzvou, ale i příležitostí pro Českou republiku a české firmy. Politici obou zemí usilují o vytvoření optimálního prostředí pro spolupráci českých a iráckých firem, které se setkaly v rámci jednání *Česko-iráckého podnikatelského fóra* a historicky prvního zasedání *Česko-irácké obchodní rady*. Úspěšně se vyvíjejí např. jednání o obnovení výroby traktorů Zetor/Antar v irácké Iskandaríji, pokračují i jednání o možnosti dodávek českých podzvukových letounů L-159 pro irácké vzdušné síly. Premiér Nečas pozval svůj irácký protejšek Málíkího na oficiální návštěvu Prahy, která se očekává v lednu 2012.

Kromě personální podpory vládních představitelů se zcela zásadně zhodnocuje i podpora Iráku Českou republikou v podobě různých programů rozvojové spolupráce v minulosti. Pronikání českých subjektů na místní trh napomáhají i projekty ekonomické diplomacie, které zajišťují českou účast na předních iráckých veletrzích, jakým je například Bagdádský mezinárodní veletrh na podzim roku 2011 (BusinessInfo.cz 2011).

Oboustranná spolupráce v oblasti obchodu, investic, ale též zahraniční spolupráce mezi Českou republikou a Irákem, se v minulosti opírala o několik zásadních smluv, které v současnosti nejsou v platnosti. Naprostá většina z nich byla podepsána ještě v sedmdesátých či osmdesátých letech, tedy mezi

socialistickým Československem a Irákem Saddáma Husajna. Tou nejdůležitější byla „Dohoda o hospodářské a technické spolupráci mezi Československou socialistickou republikou a Iráckou republikou“, kterou podepsali zástupci obou stran v iráckém hlavním městě Bagdádu 9. března roku 1972.⁶ Ta byla ještě téhož roku doplněna „Protokolem o změně Dohody o hospodářské a technické spolupráci mezi Československou socialistickou republikou a Iráckou republikou“, který podepsali představitelé obou zemí 18. prosince téhož roku recipročně v Praze. Další protokol o změně byl podepsán v Bagdádu 31. května 1977. Kromě protokolu o změně výše zmíněné dohody došlo dne 18. 12. 1973 v Praze také k podpisu velice důležitého dokumentu s názvem „Dlouhodobá obchodní a platební dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Iráckou republikou“. Poslední dohodou podepsanou mezi oběma státy do roku 1990 byla „Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Irácké republiky o dodávkách zvláštních materiálů v letech 1986–1990“. K jejímu podpisu došlo 16. července roku 1985 (BusinessInfo.cz 2011).

3. Vývoj dohod a obratu zahraničního obchodu mezi Českou republikou a Irákem

Pouze několik smluv podepsaných mezi Československem a Irákem před rokem 1989 stále platí a bylo suksedováno. Na základě bilaterálních expertních rozhovorů, které se konaly v Praze v dubnu roku 2007, jsou nadále v platnosti smlouvy týkající se především kulturní spolupráce či diplomatických styků.⁷ K potvrzení platnosti výše uvedených dohod došlo 10. března 2008, kdy irácké ministerstvo zahraničí kladně odpovědělo na nótu Ministerstva zahraničních věcí České republiky, jako nástupnického státu československé federace, která svého iráckého partnera informovala nótou Ministerstva zahraničních věcí⁸ ze dne 19. prosince 2007. Ostatní smluvní dokumenty se rušily.⁹

⁶ Dále byl podepsán „Protokol k Dohodě o hospodářské a technické spolupráci mezi ČSSR a Iráckou republikou“ z 9. března 1972 ve znění dopisů vyměněných 18. ledna 1975 a 9. července 1975. K podpisu samotnému došlo v Bagdádu dne 9. července 1975.

⁷ Jedná se jmenovitě o tyto smlouvy: „Dohoda o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Iráckou republikou“, podepsanou v Bagdádu 7. května roku 1959, „Dohoda o letecké dopravě mezi Československou republikou a Iráckou republikou“, podepsanou v Praze 11. března roku 1960, „Smlouva mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Irácké republiky o vzájemném osvobození zisků a příjmů československého a iráckého leteckého podniku a jejich zaměstnanců od daní“, podepsanou v Bagdádu 7. prosince roku 1977, a „Konzulární úmluva mezi Československou socialistickou republikou a Iráckou republikou“ podepsanou v Praze 16. srpna roku 1985.

⁸ Dokument, č. j.: 139571/2007-MPO; MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

⁹ Jedná se o „Protokol o vědeckotechnické spolupráci mezi Československou republikou a Iráckou republikou“, podepsaný v Bagdádu 14. prosince roku 1958, dále pak již též nejsou platné: „Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Irácké republiky o ustavení Stálého výboru pro hospodářskou, vědeckou a technickou spolupráci“,

Tab. 1: Vývoj obratu a salda zahraničního obchodu České republiky s Irákem v letech 1995, 2000 a 2006–2010 (v tis. USD)

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Obrat	3	7 136	17 019	20 916	77 562	42 953	139 095	137 586
Vývoz	3	198	17 016	20 915	77 450	42 926	139 089	137 313
Dovoz	0	6 938	3	1	112	27	6	273
Saldo	3	-6 740	17 013	20 914	77 338	42 899	139 083	137 040

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu (2011).

Tabulka 1 uvádí vývoj obratu zahraničního obchodu mezi Českou republikou a Irákem s detailním pohledem na posledních pět let. Kromě roku 2008 a přes určitou stagnaci v roce 2010 byl zaznamenán kontinuální nárůst objemu vývozu českých výrobků na irácký trh. Česká republika, která se nachází v prvních třech desítkách největších exportérů dle statistik WTO, by měla být ambicióznější a pronikat na irácký trh v daleko větším měřítku. Prozatím se český průmysl orientuje na stroje, zařízení a komponenty pro petrochemii a energetiku jako jsou turbogenerátory, výměníky tepla, elektrické rozvaděče, parní turbíny, ale též na motorová vozidla, čerpadla, ocelové konstrukce či ruční palné zbraně (BusinessInfo.cz 2011). V tomto směru lze zcela určitě využít i výrobků produkovaných českým agrokomplexem, tj. potravinářství, chemický průmysl, zemědělské strojírenství. Jednou z možností jak zvýšit obrat a zejména rozšířit exportní portfolio je využití dlouhodobých bilaterálních vztahů, které v mnoha komoditách mají již velmi dobré základy pramenící z dlouhodobé tradice (od roku 1958). Jsou podloženy dodávkami kvalitních výrobků a instalovanými investičními celky. Zároveň je však nutné respektovat současné měnící se priority a charakter iráckého trhu i jeho současnou kupní sílu. Ekonomické záměry nového iráckého režimu v oblasti průmyslové výroby, zemědělství, sféry služeb a spotřeby rozšiřují další možnosti českých exportérů. Důležitou roli, jako předstupeň prohlubování obchodních vztahů, může sehrát i rozvojová spolupráce v rámci Zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS ČR) i Evropské unie (EuropeAid).

3.1 Exportní možnosti České republiky v Iráku

Budeme-li brát v potaz teritoriální specifika Iráku, budou se severní oblasti iráckého Kurdistánu jevit jako nejvhodnější cíl českého ekonomického

podepsaná v Bagdádu 3. července roku 1978, „Dohoda o spolupráci v oblasti cen mezi Federálním cenovým úřadem Československé socialistické republiky a Ústřední cenovou organizací Irácké republiky“, podepsaná v Praze 22. září roku 1980, „Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Irácké republiky o spolupráci v oblasti zdravotnictví“, podepsanou v Bagdádu 21. dubna roku 1982 a „Všeobecná dohoda o hospodářské, vědecké a technické spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Irácké republiky“, podepsaná v Praze 30. listopadu roku 1986.

pronikání.¹⁰ Exportní příležitosti se týkají především průmyslových odvětví, kde hraje prim těžba a zpracování ropy. Z tohoto důvodu byla zahájena spolupráce v oblasti výstavby a správy rafinérií včetně jejich zařízení, čerpacích stanic, ropovodů, regulační techniky či průzkumech potenciálních nalezišť ropy, zemního plynu a ostatních nerostných surovin, z nichž v Iráku je nejvýznamnější síra.

Dalším odvětvím, které skýtá značné příležitosti pro export je stavebnictví a také rozvoj dopravní infrastruktury a dopravního strojírenství, jako je výroba osobních i nákladních automobilů, lokomotiv nebo letadel. Perspektivní jsou dodávky tramvají či budování metra. Nejen v oblasti městské hromadné dopravy bude nutné i vhodné využití jisté synergie s rozvojovou spoluprací. Za poslední tři dekády válečných konfliktů je nutné zcela přebudovat silniční i železniční síť, aby více odpovídala současným ekonomickým i ekologickým trendům. Nutné bude investovat prostředky do tradičních skláren i cihelen, s čímž má česká ekonomika své zkušenosti. Důležité bude též provedení modernizace a zajištění důležitého vybavení iráckých letišť.

S ohledem na předpokládaný ekonomický růst¹¹ se bude zvyšovat i poptávka po elektrické energii. Nabízí se tak využití české kapacity a zkušenosti s rozvojem a modernizací velkých a výstavbou středních vodních elektráren, včetně rozvodných zařízení, dodávek turbín, transformačních stanic, generátorů aj. Oproti současnému portfoliu je možné zapojení českého průmyslu také v oblasti dodávek moderních technologických celků, jako jsou cementárny či textilky, ale zejména bylo nasnadě proniknout na trh a zapojit se do rozvoje v oblasti zemědělství.

Jak již bylo popsáno výše, Irák se potýkal s velkými problémy, které nebyl schopen zcela sám zvládnout. Rozvojová i obchodní politika České republiky by tak měla směřovat do opravy a budování zavlažovacích kanálů, čistíček vody, malé zemědělské mechanizace či potravinářských technologií na zpracování zemědělské produkce, včetně vytváření standardů kvality, které by pro změnu podpořily irácký vývoz agrárních produktů. S rozvojem zemědělství a krajiny úzce souvisí i rozvoj cestovního ruchu a turistiky, která je zejména v severních oblastech země perspektivní a svým způsobem i aktuálně žádaným artiklem, u kterého však chyběla adekvátní infrastruktura a moderní know-how.

¹⁰ Při prosazování českých zájmů se osvědčila Kontaktní kancelář obchodního úseku v Erbilu, která funguje od 1. března 2006. Toto kontaktní místo významně napomáhá při sjednávání kontaktů mezi kurdskými a českými podnikateli. Její činnost je také pozitivně vnímána ze strany kurdistánských úřadů.

¹¹ Dle odhadů Mezinárodního měnového fondu (MMF) by roční přírůstky iráckého hrubého domácího produktu (HDP) neměly v letech 2011 až 2016 klesnout pod 9,5 procenta. Úroveň HDP na obyvatele se tak oproti roku 2010 zdvojnásobí.

Stranou pozornosti českých exportérů a rozvojových pracovníků by neměly zůstat ozbrojené a bezpečnostní složky, které kromě odpovídající techniky postrádaly především kapacity pro školení a výcvik, techniku i zařízení. V tomto směru by měla Česká republika, vzhledem ke svým zkušenostem s transformací bezpečnostních složek, hrát daleko větší roli. Zcela specifickou oblastí je pak sféra služeb. Zde by Česká republika měla využít svých historických kontaktů a přispět zásadním způsobem k rozvoji zdravotnictví, školství a také k rozvoji irácké vědy. V tomto směru se vyvíjí i možnost navázat úzkou spoluprací v oblasti školství a vědy, založenou na oboustranných výměnných pobytech studentů i pedagogů a společném postupu při získávání výzkumných grantů.

Úsilí České republiky má na čem stavět, neboť irácká vláda vyčlenila v rozpočtu asi třetinu prostředků na investiční akce jak do klíčového odvětví těžby a zpracování minerálních paliv, tak do energetiky, vodohospodářství a rozvoje infrastruktury. Ve všech těchto oborech mají české firmy Iráku co nabídnout. Řada z nich již v Iráku působí a investiční záměry irácké vlády v případě naplnění plánovaných příjmů z těžby a exportu ropy dávají dobré předpoklady pro posilování českého exportu v uvedených oborech i v dalších odvětvích důležitých pro rozvoj irácké ekonomiky i životní úroveň obyvatelstva. České výrobky a rozvojová pomoc představují pro Iráčany nejen vítané benefity v podobě zboží nebo projektů, které ulehčují život irácké populaci. Na rozdíl od jiných zemí, konkurují české výrobky stále ještě nižší cenou při zachování slušné kvality, která vyhovuje podmínkám místního trhu, avšak při zachování srovnatelné či na místní podmínky zdaleka dostatečné kvality. Velice důležitá je také historie vzájemné obchodní výměny i rozvojových aktivit.

3.2 Vzájemná výměna v oblasti služeb

Vzhledem ke komplikované bezpečnostní situaci a cestovním omezením nebyla obchodní výměna v odvětví služeb dosud zahájena (BusinessInfo.cz 2011).

4. Rozvojová a humanitární pomoc jako prostředek k hospodářské a politické spolupráci České republiky a Iráku

Česká republika se velmi výrazně angažovala v hospodářské, poválečné obnově země a prostřednictvím výše zmíněné rozvojové pomoci i na zmírnění humanitární katastrofy, která postihla irácké obyvatelstvo. S postupující obnovou a konsolidací své ekonomiky přestala Irácká republika figurovat na seznamu rozvojových priorit ZRS ČR. Poskytovaná pomoc se tak zúžila na spolupráci v oblasti budování demokratických institucí, občanské společnosti a na humanitární oblast. Tento trend nelze hodnotit pozitivně, neboť rozsáhlé problémy, kterým Irák v současnosti čelí, nebudou řešitelné bez rozvojové spolupráce. Stabilní a rozvinutý Irák, jehož socioekonomická situace bude opět minimálně srovnatelná s okolními státy, je i cílem České republiky. Celková výše alokovaných prostředků na rozvojovou spolupráci s Irákem dosáhla v období let

2003 až 2005 celkem 1,91 miliard korun českých, což je necelých 78 milionů USD. Značnou část prostředků lze označit za humanitární pomoc, jelikož například více jak třetina prostředků připadla na zařízení a provoz polní nemocnice (30,24 mil. USD). Dalších zhruba dvacet milionů dolarů bylo alokováno na vojenskou policii armády České republiky. Nemocnice a zdravotnictví byly prioritou pro humanitární pomoc a celkem získaly ve formách různých grantů zhruba 2,85 mil. USD, z čehož se financovala výbava nemocnicím a zdravotnictví jako celku, konkrétně např. zdravotní péče pro irácké děti. V této sekci je nutné finančně zohlednit působení českých expertů v rámci CPA¹², jejichž platy přišly na 0,8 mil. USD a jejich ochrana dokonce na 1,84 mil. USD. Přes 360 tis. USD bylo alokováno na mezinárodní instituce jako například UNHCR či WFP, které se orientují na uprchlíky, respektive na řešení potravinového problému. Na rozvojové aktivity putovalo v porovnání s humanitární pomocí daleko méně prostředků. V jejím rámci byly financovány vzdělávací projekty v celkové výši 12 tis. USD. Podpora občanské společnosti na tom byla lépe finančně pokryta a získala zhruba 560 tis. USD. Na ochranu památek ze seznamu kulturního dědictví UNESCO bylo vyčleněno pouhých 40 tis. USD. Velkou část prostředků bylo nicméně postupně alokováno do podpory projektů orientujících na technickou rekonstrukci země, kam bylo za období let 2003 až 2005 alokováno 20,8 mil. USD (BusinessInfo.cz 2011).

4.1 Dopad rozvojové spolupráce ČR na kulturní a politický vývoj Iráku

Dle vládních statistik bylo v rámci bilaterální zahraniční rozvojové spolupráce pro Irák v letech 2003 až 2009 celkově vynaloženo v letech necelých 546 milionu korun. Zásadní pro novou etapu rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Irákem bylo Usnesení vlády České republiky ze dne 12. května 2003 č. 468. Tím se Česká republika aktivně zapojila do programu poválečné rekonstrukce a obnovy Irácké republiky a rezervovala na tyto účely celkem 520 mil. Kč z rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa. Ministerstvem financí bylo pro rok 2004 uvolněno celkem 173,4 mil. Kč, z toho na programy ministerstva průmyslu a obchodu 107,2 mil. Kč, ministerstvu zahraničních věcí bylo přiděleno 34,1 mil. Kč. Na záchranu kulturního dědictví Iráku bylo ministerstvu kultury přiděleno 10,0 mil. Kč. Zbytek finančních prostředků byl rozdělen pro programy ministerstva vnitra v celkové výši 15,6 mil. Kč, ministerstva zemědělství ve výši 3,5 mil. Kč a ministerstva dopravy v celkovém objemu 3 mil. Kč. Pro následující rok 2005 bylo ministerstvem financí uvolněno o zhruba 15 mil. Kč více. Celkem bylo třem resortům rozděleno 188,25 mil. Kč a současně některými resorty docházelo k čerpání z rezervního fondu, kam byly převedeny nevyčerpané finanční prostředky z roku 2004 k případnému využití pro rok 2005. Největší podíl prostředků získalo ministerstvo průmyslu a obchodu. Celkem bylo MPO přiděleno 108,7 mil. Kč.

¹² *Coalition Provisional Authority* – Koaliční prozatímní správa.

(57,75 z celkové částky), nicméně celkově bylo vyčerpáno pouze 25,17 mil. Kč a dalších 14,7 mil. Kč bylo vyčerpáno z rezervního fondu roku 2004. V rezervním fondu tak zůstalo téměř 84 mil. Kč nevyčerpaných. Naproti tomu ministerstvo vnitra účelově vynaložilo 60 procent všech prostředků z celkově přidělených 40 mil. Kč. Ministerstvo zahraničních věcí z přidělené částky vyčerpalo pouze čtvrtinu.

Největší problém v prvních letech rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Irákem tak nespočíval v nedostatku financí, ale spíše ve schopnosti českých ministerstev tyto prostředky efektivně čerpat. Ty sloužily spíše na humanitární akce, jako tomu bylo v roce 2005, kdy na základě usnesení vlády České republiky č. 727/2005 ministerstvo vnitra České republiky čerpalo částku pět milionu korun na humanitární evakuaci zdravotně postižených obyvatel Iráku z kapitoly Všeobecná pokladní správa, položka „Prostředky na zabezpečení uprchlíků a přesídlenců“. Tabulka 2 uvádí skutečné čerpání prostředků na rozvojovou spolupráci jednotlivými ministerstvy v období let 2004 až 2007. Z ní je jasně patrné, že objem prostředků na rozvojovou spolupráci ve sledovaném období postupně klesal (BusinessInfo.cz 2011).

Tab. 2: Čerpání prostředků na rozvojovou spolupráci jednotlivými ministerstvy České republiky (mil. Kč)

	Celkem	2004	2005	2006	2007
Ministerstvo dopravy	3,00	3,00	0,00	0,00	0,00
Ministerstvo kultury	10,00	3,84	6,16	0,00	0,00
Ministerstvo průmyslu a obchodu	162,44	85,57	39,83	37,04	0,00
Ministerstvo vnitra	49,97	15,60	34,34	0,00	0,00
Ministerstvo zemědělství	3,50	0,00	0,00	0,00	0,00
Ministerstvo zahraničních věcí	60,14	31,10	11,93	13,58	3,52
Celkem	289,05	142,61	92,29	50,62	3,52

Zdroj: BusinessInfo.cz (2011).

Z prostředků Všeobecné pokladní správy určených na zahraniční rozvojovou spolupráci byly Odborem rozvojové spolupráce ministerstva zahraničních věcí vyčleněny pro rozvojovou pomoc na dlouhodobé projekty pro období let 2005 až 2009 celkové prostředky ve výši 15,5 mil. Kč. V podstatě se však jednalo o projekt nazvaný „Podpora transformace irácké společnosti, předávání transformačního know-how České republiky, podpora rozvoje lidských zdrojů a občanských aktivit v Iráku, podpora psychosociálních projektů rozvoje společnosti“. Hlavním obsahem dílčích projektů přitom byla zejména stipendia pro distanční formy studia v oboru ekonomie a podpora transformace irácké společnosti skrze školení novinářů, vytváření kapacit občanské společnosti, podpora klubů mládeže, příprava pracovníků nevládních organizací, počítačové kurzy apod. Zásadní část této finanční sumy byla vyčerpána již v letech 2005 a 2006 (BusinessInfo.cz 2011).

4.2 Nevládní organizace v rozvojové spolupráci

Šest let od podpisu usnesení vlády České republiky o rozvojové spolupráci s Irákem se začínají aktivně zapojovat i nevládní organizace, přičemž zásadní roli v tomto úsilí hraje Nadace Člověk v tísni, která se orientuje na podporu transformačního procesu, přesněji pak na podporu občanské společnosti a iniciativ, místních samospráv aj. Přidělené prostředky se na rozdíl od vládních projektů pohybují pouze v řádech milionů. Celkem byly pro rok 2006 Ministerstvem zahraničních věcí v gesci Odboru dvoustranných ekonomických vztahů poskytnuty dotace k projektům zaměřeným na transformaci irácké společnosti v celkové výši přesahující 10,2 mil. Kč. V gesci Oddělení transformační pomoci byla vyčleněna částka přesahující 19 mil. Kč, kterou čerpaly jak soukromé firmy, tak i nevládní neziskové organizace (BusinessInfo.cz 2011).

5. Evropská Unie a Irák

Evropská unie vnímá důležitost Iráku z hlediska relativní geografické blízkosti a geopolitického významu. Vzhledem k těmto faktorům cíleně podporuje zemi po pádu Saddáma Husajna. Klíčovými oblastmi podpory a zároveň spolupráce jsou politické a volební procesy, legislativa, lidská práva, podpora uprchlíků, institucí, základní služby, rozvoje a výstavby.

Charakter vzájemných vztahů a vytýčený způsob spolupráce mezi EU a Irákem se koncem roku 2010 projeví i ve smluvních vztazích. Smlouva s EU byla v zásadě nepreferenční a vycházela ze základních pravidel WTO. Umožnila preferenční přístup na trhy EU v dílčích oblastech, jako bylo veřejné stravování, služby a investice. Zároveň vytvářela rámec pro pokračující spolupráci i v jiných oblastech, jako je zdraví, vzdělání a životní prostředí. Zahrnovala taktéž podporu vlastních iráckých životně důležitých reforem a vytvářela podmínky pro jeho integraci do širších hospodářských oblastí světa. Smlouva rovněž napomáhá realizaci strategie dalšího rozvoje spolupráce EU s jižním Středomořím a Blízkým východem, která reflektovala politiku irácké vlády zaměřenou na rozvoj mezinárodní spolupráce. Perspektivy spolupráce EU a Iráku lze proto považovat za reálné a dynamické, a to nejen ve výše zmíněných směrech.

Závěr

Řešení rozvojových a humanitárních projektů na území Iráku je v současnosti velice problematické. Je nutné využívat místních spolupracovníků, kteří často volí mezi prací či spoluprací s mezinárodní organizací, od které mohou získat mzdu, čímž pro změnu čelí tlaku z místního prostředí, které je podezřívá ze spolupráce s těmi, kdo zničili a okupovali Irák. Toto smýšlení místních lidí

mnohé rozvojové cíle zpomaluje a celkově snižuje míru udržitelnosti rozvojových aktivit. I proto se i mezinárodní organizace orientují na dodávky investičních celků, do kterých mohou zapojit soukromý kapitál a tím otevřít cestu do Iráku obchodním společnostem, z čehož by finančně profitovaly obě strany, tj. i iráctí občané.

Proniknout na irácký trh s novým výrobkem či službou však znamená čelit pouze konkurenci místních výrobků. Jak již bylo zmíněno, je patrná narůstající aktivita sousedních islámských zemí, především Turecka a Íránu, ale ostatních producentů levného zboží z jižní a jihovýchodní Asie. Pro Českou republiku se v tomto směru rýsuje spíše šance oslovit movitější klientelu, která s růstem ekonomiky a bohatstvím iráckého obyvatelstva bude mít zájem o zboží vyšší kvality, za které bude ochotna zaplatit. Samozřejmě by čeští exportéři neměli zapomínat na svou konkurenční výhodu, díky níž mohou u mnohých výrobců nabídnout za srovnatelnou kvalitu nižší cenu. Týká se to například dodávek zemědělské techniky či investičních celků pro energetický či ropný průmysl. Tím získává nejen všechny výhody plynoucí ze vzájemného zahraničního obchodu, ale zároveň se bude podílet na rozvoji Iráku. V neposlední řadě bude možné založit společný podnik, který se bude moci zabývat některými palčivými problémy Iráku, jako jsou:

- vodní hospodářství (výkon činností v zásobování vodou, zavlažovací systémy, instalace zařízení, elektromechanické práce, výstavba čistíren vody, opravy a údržba apod.);
- odpadové hospodářství (ochrana vodních zdrojů, výstavba a provoz čistíren odpadních vod, ochrana půdy a zeminy, výstavba skládek, spaloven tuhých komunálních odpadů, opravy a údržba apod.);
- infrastruktura a komunikační síť (projekty a výstavba železnic, silnic a dálnic, zpevňování povrchů, údržba železnic, silnic a dálnic apod.);
- stavební a konstrukční činnosti (výstavba bytů, kancelářských aj. užitkových objektů, dodávky, instalace a údržba zařízení a doplňků pro výstavbu – výtahy, elektrické sítě, spojovací a telekomunikační systémy, vzduchotechnika apod.)
- zemědělské práce;
- recyklace a ekologické hospodářství.

Celkově lze konstatovat, že pro Českou republiku se nabízejí největší obchodní příležitosti v ropném průmyslu a energetice, což jsou tradiční oblasti, ve kterých se prosazovalo již bývalé Československo. Může se zapojit do rozvojové spolupráce, zejména transformace irácké společnosti, a také se zaměřit na zemědělství. Hlavním bonusem v tomto směru je zcela jistě dobré jméno České republiky v Iráku.¹³ Stejně jako v případě ostatních donorů však v současnosti

¹³ Dalším důležitým pozitivem České republiky jsou její zkušenosti z transformace společnosti a hospodářství z totalitního režimu k demokratickému systému. Jedná se o zcela výjimečnou

převažuje hledisko obchodní nad rozvojovým. Jedná se více o zbožní výměnu než o budování tolik potřebných investičních celků. Tím oboustranná spolupráce dosti trpí a je nutné se na tento negativní trend zaměřit a skrytý potenciál využít.

Vláda v tomto směru podniká určité kroky,¹⁴ které jsou zaměřeny na poskytování informací firmám a propagaci České republiky než přímou spoluprací s jednotlivými firmami.¹⁵ Ty v současné době zastávají spíše vyčkávací pozici a nedostatečně vyvíjí aktivitu při dobývání rizikového, ale rychle se rozvíjejícího iráckého trhu. Důležitým hráčem na poli rekonstrukce Iráku jsou nevládní organizace, zejména ty zahraniční, jelikož místní ještě neměly dostatek času na sebeidentifikaci a seberealizaci. Hlavní devizou těchto organizací, mezi které patří i české nevládní organizace jako například Člověk v tísni, je jejich entuziasmus a v porovnání s vládními organizacemi také vyšší efektivita. Stále se však objevují problémy, které jsou dobře zmapované i v ostatních částech světa. Patří mezi ně slabší koordinace aktivit těchto organizací a jejich lepší a efektivnější využití na co nejrozsáhlejších územích.

zkušenost, kterou Západoevropané postrádají. Iráčané se nyní nachází ve srovnatelné situaci jako Česká republika v devadesátých letech minulého století. Čeští experti daleko lépe chápou způsob uvažování současné irácké politické reprezentace. Znájí, na rozdíl od svých protějšků ze zemí OECD, jak vnímají svobody prostí Iráčané. Tato schopnost je vysoce oceňována iráckými představiteli, což zvedá prestiž České republiky v tamních podmínkách.

¹⁴ Vláda České republiky vytváří podmínky pro české podnikatele v Iráku, především skrze mapování situace dvěma desítkami svých expertů, kteří přímo na místě shromažďují kontakty a informace. Na zastupitelském úřadě pracuje navíc obchodní rada. Praxi poskytování dotací vidí vláda České republiky jako velice problematickou a diskutabilní, zvláště je-li jejím cílem podpora rekonstrukce Iráku a ne pomoc přežívat českým firmám.

¹⁵ Problematická je plošná podpora všech firem. Nebylo možné určit kritéria, dle kterých by byly jednotlivé firmy přednostně vybírány. Celosvětově lze konstatovat, že nejasné dotační podpory jsou vesměs neúčinné, protože podporují méně konkurenceschopné firmy a tím škodí těm dravějším. Spektrum žádaného zboží na iráckém trhu je taktéž široké a pokrývá celý představitelný sortiment od investičních celků až po potraviny. Navíc neprůhledný systém vytváření priorit jak mezi firmami, tak mezi zbožím, které bude obchodovatelné, vytváří i prostor pro korupci.

Seznam literatury

- BBC (2010): Last US combat brigade exists in Iraq. *BBC News*, 19 August 2010 [cit. 2010-11-27]. Dostupné na: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11020270>>.
- BUSINESSINFO.CZ (2011): *Irák – Souhrnné teritoriální informace*, BusinessInfo.cz [cit. 2011-11-05]. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cz/>>.
- DRULÁK, P. (2003): *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- ELDEN, S. – WILLIAMS, A. J. (2009): The territorial integrity of Iraq, 2003–2007: Invocation, violation, viability, *Geoforum* 40/2009, s. 407–417.
- FAOSTAT (2011): *FAO Statistical Division*, Food and Agriculture Organization.
- FERRIERI, G. (2009): *Measuring Official development assistance from donor countries: The case study of DAC countries*. Paris: OECD.
- HEYVAERT, V. M. A. – BAETEMAN, C. A. (2008): Middle to Late Holocene avulsion history of the Euphrates river: A case study from Tell ed-Dēr, Iraq, Lower Mesopotamia, *Quaternary Science Reviews* 27/2008, s. 2401–2410.
- HESTON a kol. (2011): *Penn World Tables 7.0. 2011*, Universita v Pensylvánii, USA.
- HORTON, R. (2004): The war in Iraq: civilian casualties, political responsibilities, *Lancet* 364/2004, s. 1831.
- KANDELA, P. (2000) History and ancient civilisations of Iraq, *Lancet* 356/2000, s. 171.
- KAPLAN, M. a kol. (2007): *Základy rozvojové spolupráce a humanitární pomoci*. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.
- MMF (2011): *World Economic Outlook 2011*. Washington, D.C.: Mezinárodní měnový fond.
- MPO (2011): *Statistika zahraničního obchodu České republiky*. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu.
- MZV ČR (2010): *Irák*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
- MZV ČR (2011): *Zabraněná rozvojová spolupráce České republiky*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

OECD (2011): *Development Co-operation Directorate*. Paris: Organization for Economic Development and Cooperation [2011-05-17]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_33721_1_1_1_1_1,00.html>.

PEOPLEGROUPS.ORG (2011): *People groups in Iraq* [2011-06-28]. Dostupné na: <<http://www.peoplegroups.org/MapSearch.aspx?country=Iraq>>.

RAMEL, F. (2010): *A Strategy for the European Union in the post-cold war international system: a third party*. Egmont's Grand Strategy Project.

WB (2011): *World Development Indicators*. Washington, D.C.: World Bank.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL (2011): *The most and the least corrupt nations*, Transparency International [2011-06-25]. Dostupné na: <<http://www.infolapse.com/world/statistics/most-corrupt-countries.html>>.

TRIPP, G. (2002): *A history of Iraq*. 2nd Edition, Cambridge, England: Cambridge University Press.

UNDP (2010): *Human Development Report*, New York: UNDP.

UNIVERSITY OF COLUMBIA (2000): *The Gulf/2000 project: Change, communication and cooperation in the Persian Gulf* [2011-06-26]. Dostupné na: <<http://gulf2000.columbia.edu/about.shtml>>.

USDA (2003): *Iraq, Production Estimates and Crop Assessment Division*, Foreign Agriculture Service [2011-05-25]. Dostupné na: <http://www.fas.usda.gov/pecad2/highlights/2003/01/Iraq_update/>.

VLÁDA ČR (2011): Petr Nečas a Núrí Al-Málíkí: Česko a Irák prohloubí spolupráci. Vláda české republiky [2011-05-23]. Dostupné na: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/petr-necas-a-nuri-al-maliki-cesko-a-irak-prohloubi-spolupraci-84335/>>.